

Joan Fuster, sobretot un escriptor

Saó, 130, Valencia, mayo 1990.

Molt sovint la falta de comprensió amb els professionals de la cultura ha estat una constant històrica; encara que no podem oblidar que moltes vegades aquesta falta de comprensió ha estat també una excusa per justificar una certa incapacitat i mediocritat. Però, en el cas de *Nosaltres els valencians* la incomprensió i un cert menyspreu per la intel·ligència han estat característiques que encara persisteixen en una part de la nostra societat des de fa molt de temps, i que en alguns moments de la nostra història s'han pogut transformar en trista violència o en lamentable peculiaritat d'un poble graciós. Tot açò em fa vergonya. Estime al meu poble; ells en el fons han condicionat tot el que sóc i el que seré. No vull que un poble laboriós i empenedor com el nostre es resigne a continuar distingint-se pels tòpics més o menys divertits i populistes de sempre, sense intentar canviar per tal d'aconseguir que ens puguen identificar també per ser un poble culte, modern i respectuós.

Es possible que Joan Fuster intentara això: fer dels valencians un poble culte, modern i respectuós. En la seua reflexió arriba a la conclusió que hauríem de recuperar la nostra identitat; una personalitat que havíem anat perdent poc a poc des del segle XVI.

La llengua, la cultura i la història dels valencians; no eren ni millor ni pitjor: eren simplement les nostres. Si volíem afrontar el futur amb una certa garantia, havíem d'assumir-les i defensar-les. Eixa va ser la seua tasca durant anys.

Una part de l'obra que Fuster va escriure va ser dedicada als valencians; perquè fóra útil al seu poble. I va ser escrita amb tant d'amor com de sentit crític; com han estat escrits tots els llibres importants que ha produït la humanitat. Com a exemple no tenim cap llibre més revelador que el mateix Quixot; un llibre genial, ple d'amor i de crítica de la societat castellana. Encara m'agradaria afegir-ne més: tots els escriptors i els pensadors, d'ençà la Il·lustració fins ara, han dedicat quasi sempre els seus escrits a la defensa de la dignitat humana. Fuster va continuar la tradició, però d'una forma més modesta: va destinar els seus escrits a la defensa de la dignitat dels valencians. Alguns valencians no li ho agrairen: l'insultaren, el difamaren i li tiraren bombes.

Malgrat tot, els seus escrits han estat un condicionant imprescindible al nostre País. Amics i enemics, dretes i esquerres, no poden prescindir d'ells. La història d'aquesta petita comunitat, abans i després de Fuster, és un fet indiscutible. Com és indiscutible també que ara tots, des d'ací fins allà, el tenen en quarantena. Com si fos un contaminant perillós, el fantasma de la raó: la veritat i la llibertat juntes. Però ningú no ha d'oblidar que la llibertat i la veritat no poden anar separades: no ni ha llibertat si no hi ha veritat.

A més a més Fuster sap escriure. Llibres al voltant de les seues idees han anat publicant-se i passant els uns i els altres de la segona a la tercera o a la quarta via. Però el que ens queda, al final és sempre Fuster. Encara ara s'escriu i s'especula sobre la qüestió valenciana, però sempre tornem a *Nosaltres els valencians*, per què? Insisteix-ho: Fuster sap escriure. Escriu amb una gran bellesa d'estil i amb magistral claredat: això el fa fins i tot divertit. Tots parlen del llibre per tal de discutir-lo, censurar-lo o atacar-lo. Però quants l'han llegit? Quasi tots parlen del que els han contat, del Fuster manipulat per interessos polítics oportunistes. Fuster ha estat una excusa per a les baralles demagògiques dels vots i el poder. Si haguera estat llegit, avui no estaria jo escrivint aquestes línies i segurament mai no li hagueren arribat a tirar bombes a la seua casa, a Sueca.

Quins varen llegir Fuster? Els universitaris sobretot. Els seus llibres estaven escrits amb intel·ligència i un cert apassionament, encara que ell ha intentat sempre encobrir-lo amb la ironia. Fuster és un apassionat enamorat del seu país, dels seus conciutadans. Per això els seus llibres estan plens de reflexions crítiques. Es tracta de la seua casa, de la seua família, del seu poble. I vol dignificar-ho i millorar-ho. Tots els altres llibres que s'han escrit sobre el tema fins ara manquen d'aquesta necessitat espiritual i vital; son freds, confusos i fins i tot mal escrits i avorrits. La literatura és una necessitat i un compromís amb la vida que naix de dins cap a fora. Per això els bons llibres transmeteixen humanitat desinteressada, apassionada i bella, que supera les fronteres del temps i del lloc on s'han escrit, i fins i tot a les persones a les quals havien estat dedicats. Comuniquen el testimoni de la vida col·lectiva o íntima a la humanitat sencera, encara que la seua proposta no passe de ser el que li succeeix a una persona, a una ànima. Això és el que ha fet Joan Fuster. I això és el que alguns no li han perdonat quan aquests no tenen més déus que la mediocritat i per a defensar-se de la seua ignorància la converteixen en una virtut natural.

Thomas Mann també, amb la seua innocència intel·lectual, va somniar un «bourgeois humaniste et poète». I tots sabem com acabà la història. Malgrat tot, la societat alemanya havia produït homes i famílies com els Humboldt o els Mann, que junt amb altres de França, dels Països Baixos, etc., han fet el que avui es Europa; una forma de pensar i de valorar la intel·ligència i la cultura, amb els seus fruits i les seues contradiccions, però que en el seu conjunt ha estat molt positiva, o almenys és la més positiva que coneixem. Fuster intentava alertar-nos perquè no perguérem el tren de la història actual, que la nostra tradició de societat agrària anara acomodant-se als canvis de la modernitat. Una societat no canvia només per les indústries i les noves tecnologies; canvia sobretot per la forma de pensar, conèixer i valorar la vida. Tot això costa més esforç i temps que muntar fàbriques. A ell, com a tants valencians, també li agradaria una societat «humaniste et poète», que considere aquesta terra i els seus habitants com alguna cosa més que collites, solars i mà d'obra.